

PASIVAIKŠČIOJIMAS VYTAUTO KASIULIO ROJAUS SODAIS

Laima Bialopetravičienė

Dailininkas Vytautas Kasiulis (1918–1995) – vienas iš nedaugelio lietuvių menininkų, pasiekusių pripažinimo ir įvertinimo pasaulinėje meno erdvėje. Paryžiaus ir Niujorko moderniojo meno muziejai, Prancūzijos, JAV, Kanados, Didžiosios Britanijos, Švedijos, Danijos, Šveicarijos, Vokietijos, Argentinos, Australijos ir kitų šalių dailės galerijos bei kolekcininkai tebesaugo šio dailininko, pelnytai meno kritikų vadinto vienu įdomiausių XX a. antrosios pusės Paryžiaus mokyklos tapytojų, kūrinius.

Prancūzų kultūros įtaka neabejotinai veikė V. Kasiulio kūrybos raidą, tačiau į savo svajonių miestą Paryžių jis atvyko būdamas jau subrendęs menininkas, turintis nemažą patirtį, surengtų parodų ir sukurtų kūrinių bagažą. Nuo pat savo kūrybinio kelio pradžios dailininkas pasižymėjo ypatingais gabumais, darbštumu ir energija. Gimęs Simne, dailininko dekoratoriaus Mato Kasiulio šeimoje, nuo vaikystės demonstravo neeilinius piešėjo gebėjimus. 1937 m. įstojęs į Kauno meno mokyklą, ją baigė 1941 m. (tuomet ši mokykla vadinta Kauno taikomosios ir dekoratyvinės dailės institutu). Dar studijų metais įvairiuose konkursuose pelnė ne vieną apdovanojimą už tapybos kompozicijas ir plakatus. V. Kasiulio diplominis darbas teatro tematika pripažintas geriausiu per visą mokyklos istoriją („Prieš generalinę repeticiją“, kat. nr. 7). Ką tik baigęs mokslus buvo pakviestas dėstyti institute ir dirbo jame iki 1944 m. Nuo 1942 m. dalyvavo bendrose dailininkų parodose, o 1943 m. Vytauto Didžiojo kultūros muziejuje surengė pirmąją personalinę parodą, nustebinusią visuomenę tapybos kūrinių ir piešinių gausa, žanrų įvairove. Parodoje rodyti kūriniai patraukė publiką ryškiais, įdomiais, humoru nuspalvintais siužetais, stipriu realistiniu piešiniu ir psichologiškai taiklios charakteristikos tipais. Kūriniai „Malkų pristigus. (Autoportretas)“ (kat. nr. 2), „Pas dailininką“ (kat. nr. 3), „Irgi mat kritikai!“ (kat. nr. 4), „Keliaujantis muzikantas“ (kat. nr. 8) – identifikuojami su parodoje demonstruotais darbais. Tamsus koloritas ir šviesokaitos efektai, primenantys senųjų epochų meistrų darbus, dar labiau pabrėžė neotradicionalistinį V. Kasiulio kūrinių charakterį. Apie šią parodą rašė Vytautas Kazimieras Jonynas, Juozas Keliuotis, Vytautas Kairiūkštis sutartinai išvelgė V. Kasiulio kūrybinį potencialą bei jo darbų originalumą to meto dailės kontekste.

1944 m. į Austriją ir Vokietiją tobulintis išvykusio dailininko likimą nulėmė karo baigtis, kai grįžti į Lietuvą tapo nebeįmanoma. 1946 m. Freiburge įsteigus Dailės ir amatų mokyklą, V. Kasiulis joje dėstė kartu su kitais iš Lietuvos pasitraukusiais dailininkais. Čia jis intensyviai tapė, dalyvavo lietuvių dailininkų parodose, surengė keletą personalinių parodų Kylije, Bad Siegelberge, Hamburge, Freiburge. Akivaizdžiai keičiasi dailininko kūrinių stilius –

koloritas šviesėja bei įgauna skaidrumo, erdvė liejasi į dekoratyvias plokštumas, nyksta perspektyva, o daiktų ir figūrų formos komponuojamos ornamento principu. Freiburgo laikotarpiu tapytuose kūrinuose „Autoportretas“ (kat. nr. 25), „Moteris pas dailininką“ (kat. nr. 26) impresionistinis spalvos gaivumas ir formos minkštas modeliavimas, tirpstantys kontūrai ženklina naujo stilistinio virsmo pradžia.

Naujas, išbandymų kupinas etapas dailininko gyvenime prasidėjo Paryžiuje, į kurią jis atvyko 1948 m. Po Antrojo pasaulinio karo Paryžius išliko nenuginčijamu tarptautiniu meno centru, traukusių menininkus iš viso pasaulio. Dar iki karo gausybė lietuvių menininkų – dailininkų, muzikų, poetų, literatų Prancūzijos sostinėje sėmėsi žinių, įkvėpimo, naujų meninių idėjų. „Ars“ grupuotės dailininkai Adomas Galdikas, Antanas Gudaitis, Viktoras Vizgirda, Juozas Mikėnas, V. K. Jonynas ir kiti, po studijų ir jėgų išbandymo Paryžiuje, ketvirtame dešimtmetyje jau buvo pademonstravę Lietuvos visuomenei moderniosios dailės galimybes ir naujas formas. V. Kasiulio neliko nepastebėtos naujos Lietuvos meno tendencijos, kurias jis vertino kaip „revoliucines“ ir „atgaivinančias“ idėjas, rodančias naujus meninės kūrybos kelius. Būdamas nepaprastai imlios meninės natūros kūrėjas, patekęs į savo svajonių miestą Paryžių, dailininkas nebuvo naujokas, įsviestas į naujos kultūros terpę. Su Paryžiaus mokyklos įtaka jis buvo susipažinęs dar Lietuvoje, jautė jos poveikį kurdamas ir bendraudamas su kolegomis Freiburge. Tad įvairialypiame meno metropolio gyvenime dailininkas nepabūgo karštligiškos konkurencijos ir, keisdamas tapymo maniera bei kūrybos pobūdį, įsiliejo į Paryžiaus meno bendruomenę kaip lygiavertis ir išskirtinio stiliaus kūrėjas.

Nepaisydamas sunkių sąlygų ir nepriteklių V. Kasiulis daug ir atkakliai dirbo, tapė paveikslus, liejo akvareles, piešė pastelės technika. Dailininką netruko pastebėti kolekcininkai ir galerijų savininkai – 1949 m. Raymondo Duncano galerijoje surengta pirmoji paroda Paryžiuje, 1950 m. įvyko paroda Christian-Gilbert Stiebel galerijoje, nuo kurios prasidėjo V. Kasiulio sėkmės ir pripažinimo laikotarpis. Kiekvienais metais jis rengė parodas Paryžiuje, nuo 1954 m. eksponavo kūrinus Berlyne, Niujorke, Klivlende, Toronte, Stokholme, Kopenhagoje, Ženevoje ir kituose Europos ir Šiaurės Amerikos žemyno miestuose. 1960 m. V. Kasiulis įsigijo nuosavą dailės galeriją, kur, greta savo paveikslų, eksponavo ir garsių Paryžiaus mokyklos atstovų kūrinius. Kiek vėliau dailininkas įsigijo didesnę galeriją pačiame Paryžiaus centre, kilniu pavadinimu „Galerie Royale“, kurioje didžia dalimi energingosios dailininko žmonos Bronės Kasiulienės dėka vyko aktyvi parodinė ir komercinė veikla iki pat 1990 m.

Gyvenant Paryžiuje susiformavo ir V. Kasiuliui būdinga stilistinė kūrybos maniera, pasižyminti virtuoziška linijų žaisme, rafinuotais spalvų sąskambiais žėrinčiu koloritu, lengva ir žaisminga formų stilizacija. Dailininkas toliau tobulino dar jaunystės laikais atrastą savitą formos tapymo metodą, kai vaizdas savo struktūra primena negatyvą, išskylantį iš tamsesnio fono šviesių potėpių blyksniais. Tapybos drobių, pastelių ar litografijų lakštų kompozicijoms jis rinkosi gerai

pažįstamus Paryžiaus gatvės gyvenimo motyvus: muzikantus ir šokėjus, cirko artistus, knygų ar gėlių prekyvietes, taip pat dailininko dirbtuvių bei kavinių scenas. Paveiksluose „Knygų pardavėjai prie Senos Paryžiuje“ (kat. nr. 106), „Dailininkas ir modelis“ (kat. nr. 84), „Gimimo diena“, „Smuikininkas gatvėje“ (kat. nr. 57), „Gėlių turgus“ (kat. nr. 107) ir daugybėje kitų kūrinių žaisminga improvizacija, spontaniška tapysena, spalvų ir linijų fejerverkai, švelniai ironiškas požiūris paprasto gyvenimo scenas paverčia keistu, tarp realybės ir fantazijos balansuojančiu reginiu. Ne mažiau ekspresyvūs dailininko grafikos darbai, kuriuose figūrinės kompozicijos su šokančiais ir muzikuojančiais personažais, peizažai, žanriniai ar bibliniai motyvai sužėri nelyginant viduramžių meistrų vitražai (kat. nr. 121, 127, 129, 133). Netgi bjaurūs ar liūdni dalykai – gatvės valkatos (kat. nr. 41, 58) ar nugaišę paukščiai natiurmortuose (kat. nr. 66, 67, 68) vaizduojami taip ekspresyviai ir spalvingai, kad nenorom sukelia estetinio išgyvenimo potyrius. V. Kasiulio meninė pasaulėjauta daug kuo artima kito lietuvių išėivijos kūrėjo, poeto avangardisto Henriko Radausko poezijai (neatsitiktinai V. Kasiulis iliustravo poeto eilių rinkinį „Strėlė danguje“). Temperamento jėga, ironiškas, paradoksalus pasaulio matymas, bet kokio tikrovės objekto pavertimas tikra meno vertybe – visa tai atspindi modernių laikų kūrėjo pasaulėjautos specifinę ypatybę, kur liūdesys ir džiaugsmas, ironija ir groteskas, fantazija ir tikrovė egzistuoja lygia greta ir tampa instrumentais, kuriais atkuriamas pasaulis meno kūrinyje.

Daugelis apie V. Kasiulio kūrybą rašiusių jį lygino su Raoul Duffy, Georg Rouault, Marcu Chagallu ir kitais garsiais Paryžiaus mokyklos tapytojais, pabrėždami jo individualumą ir talento autentiškumą. Garsių vardų plejada, minima V. Kasiulio kūrybos kontekste, nestebina, nes tik ypatingas dailininko veržlumas ir atkaklumas – be postūmių iš šalies ar protekcijų – lėmė jo pripažinimą ir sėkmę.

V. Kasiulio kūrybos palikimas pasklido po pasaulio muziejų, galerijų, privačių kolekcininkų rinkinius. Dailininko žmonos Bronės Kasiulienės liudijimu, V. Kasiulis yra sukūręs apie 2700 kūrinių: aliejumi tapytų paveikslų, pastelių, guašo, akvarelės technikomis sukurtų darbų, litografijų. Rengiant V. Kasiulio retrospektyvinę kūrybos parodą Lietuvos dailės muziejuje surinkta apie 150 kūrinių iš muziejų, galerijų, bažnyčių ir privačių kolekcijų. Didelę V. Kasiulio tapybos darbų kolekciją, dokumentinių fotografijų, parodų katalogų parodai pateikė B. Kasiulienė, su didele meile bei rūpesčiu sauganti Paryžiuje likusį dailininko palikimą. Visus menininko kūrybinių ieškojimų laikotarpius aprėpanti paroda suteikia išskirtinę galimybę Lietuvos visuomenei pažinti talentingo lietuvių, unikalaus stiliaus kūrėjo meno pasaulį.